

Kronik

1. januar - 31. marts 1990

Originalmanuskriptet til Pelle Erobreren tilbage i Danmark

Miraklernes tid kan ikke være helt forbi endnu. Takket være to af hinanden uafhængige tilfælde er det lykkedes Det kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling via en formidler at opspore Martin Andersen Nexø's hovedværk Pelle Erobreren i originalmanuskript, hvorefter Carlsbergfondet generøst har skænket biblioteket samme manuskript som gave.

Betydningen af, at håndskriftet nu er i Det kongelige Biblioteks eje, kan næppe vurderes højt nok. Erhvervelsen er den foreløbige slutsten på det mangeårige arbejde med at samle Andersen Nexø's efterladte papirer, som Martin Andersen Nexø Fonden har stået for, og som bl.a. har omfattet overførelse af samlingerne fra Deutsche Akademie der Künste zu Berlin i DDR.

København er nu mere end nogensinde centret for Andersen Nexø-forskningen, noget især kulturaftalen med DDR har fremmet.

At der her er tale om litteratur af international betydning, fremgår således af den verdensomspændende interesse, som filmatiseringen af Pelle Erobreren vakte. Set fra et dansk synspunkt er det lykkeligt, at samlingerne nu er koncentreret i København, hvor tillige alle de trykte udgaver, oversættelser, papirer og andet materiale om Andersen Nexø findes. Netop en verdenskendt danskers oeuvre kan det være svært at bevare for hjemlandet, da der er mange interesserede, men takket være Carlsbergfondet er det lykkedes i dette tilfælde.

Europa og Babylon

15. marts 1990 åbnedes på Det kongelige Bibliotek udstillingen *Europa og Babylon*.

Udstillingen skildrede skiftende perioders opfattelse af oldtidens Assyrien og Babylon og viste dens betydning for europæiske videnskabsteorier og verdensopfattelse. Beskæftigelse med historien eller som i dette tilfælde med videnskabshistorien fremstår derfor ikke som et behageligt tidsfordriv, men som et nødvendigt middel til at forstå egne tankegange bedre. Den assyrisk-babylonske kultur kendes i dag fra arkæologiske fund og samtidige kilder, men lige siden Antikken havde man i Europa et vist kendskab til oldtidsrigernes historie gennem Bibelen og klassiske forfattere, f.eks. Herodot. Den europæiske historieskrivning sammensatte af disse forskelligartede skildringer et billede af oldtidens historie og kultur. Assyrien og Babylonien var skuepladsen for nogle af de ældste og vigtigste begivenheder i menneskehedens historie: Her lå paradiset, og efter syndfloden bosatte menneskene sig først i Sinear i Mesopotamien. Assyrien var det ældste rige i verden, og den første hersker var Nimrod, som lod Babelstårnet opføre. Efter sprogforvirringen spredte folkeslagene sig herfra ud over jorden. Man beundrede de gamle kunnen indenfor ingeniørkunst og astronomi, og Babylon regnedes til verdens syv underværker på grund af sine pragtfulde bygningsværker: Belus' tempel, Babelstårnet, murene og de hængende haver. Ikke kun historikere, men også forskere indenfor andre videnskaber tog deres udgangspunkt i den gamle assyrisk-babylonske kultur.

Denne historiske tradition har haft afgørende indflydelse på mange aspekter af vores vestlige kulturopfattelse og har givet sig udslag i kunst, litteratur og videnskabelige teorier. Kendt er f.eks. Breughels Babelstårnsbillede; Byron skrev et drama om den sidste assyriske konge Sardanapal; og navnet Babel er endnu i dag et symbol på kaos og mangfoldighed, for blot at nævne nogle få eksempler.

I nyere tid har fundene fra oldtidens Mesopotamien bidraget til et nyt syn, ikke kun på denne kulturs egen historie, men også på vores verdensopfattelse i øvrigt. Ikke mindst betød det, at der blev rokket ved Bibelens troværdighed som historisk kilde, et opgør, som ikke gik stille af. Trods alt vidner eksempler indenfor billedkunst og litteratur også i dag om den gamle traditions påvirkning af vores forestilingsverden, også på et mere folkeligt plan: tegneserier, videospil, spændende film med okkulte effekter bruger ikke sjældent billedet af den svundne og mystiske oldtidskultur.

Udstillingen redigeredes af lic.phil. Marie-Louise Thomsen.

I forbindelse med udstillingen udkom bogen *Europa og Babylon*, i hvilken Marie-Louise Thomsen skildrer de skiftende perioders opfattelse af oldtidsrigerne: den bibelske og den klassiske, antikke tradition; den europæiske, kristne tradition; vore dages brug af Babylon som symbol.

Babylon efter Herodots beskrivelse (Johann Bernhard Fischer von Erlach, Entwurff einer historischen Architectur, 1721).

Bogen, der er på 59 sider og er gennemillustreret, koster 73 kr, forhandles ved Det kongelige Bibliotek.

Danmark i luftfotos

Det kongelige Biblioteks Billedsamling har erhvervet landets største luftfoto-samling, Sylvest-Jensens Luftfotoarkiv.

Det kongelige Bibliotek har som landets Nationalbibliotek med den nationale Billedsamling ved firmaet Sylvest-Jensens ophør erhvervet dettes store samling på flere millioner optagelser af danske huse, gårde, landskaber og byer. Billederne er skråoptagelser fra lav højde, optaget i perioden 1935-89, og mange steder og områder er fotograferet med jævne mellemrum i hele perioden. Billedmaterialet er således en enestående fotografisk dokumentation af Danmarks fysiske udvikling fra 1935 og frem til i dag - i en periode, hvor Danmarks land ændrede sig mere end i perioden fra Vikingetiden til dette århundrede.

Billederne kan bruges til belysning af denne udvikling, f.eks. til identifikation af ændringer i landskaber og bebyggelse og til lokalisering af særlig interesse, f.eks. grusgrave, lossepladser og lignende.

Endvidere indeholder arkivet luftfotografering af samtlige danske herregårde, slotte, godser, fritliggende landejendomme, amter, kommuner, landsbyer, byer, havne, havneanlæg og færgelejer. Derudover optagelser fra de fleste huse, stationer, indkøbscentre, broer, søer, øer, fjorde, åer, fabrikker, dæmninger m.v. Nye centre, store kommunale byggerier og større nye boligudstyknings og bebyggelser på disse er specielt fulgt i hele byggeperioden. Arkivet er således et stort, historisk uerstatteligt klenodie, hvor man kan følge alle danske byers opvækst og udbygning. Også de mindre lokaliteter er repræsenteret i arkivet, og de er set med lokalhistoriske øjne et fremragende materiale til orientering om landskabs- og byudviklingen.

Arkivet er opbygget som et opslagsværk, alt er nummereret og adressebestemt, så det er muligt relativt hurtigt at finde det emne frem, man har brug for. Alt er dateret, man har adresser, datoer og navne, også på alt det, der er revet ned, sprængt under krigen og genopbygget gennem tiden.

De fleste danskere kender Sylvest-Jensens luftfotografier, de hænger på væggen i mange danske hjem på landet såvel som i byen, og de har været brugt af lokalhistoriske samlinger, kommunalforvaltninger og offentlige myndigheder i årevis.

Det kongelige Bibliotek har nu oprettet en særlig billedokumentationsservice gennem luftfotografier og hertil inddraget de øvrige luftfotosamlinger, som biblioteket allerede er i besiddelse af, nemlig Odense og Aalborg Luftfoto, Nowico, Aero-Expres og de ældste dele af Geodætisk Instituts optagelser. Fotografier fra samlingerne kan erhverves af alle interesserede, private, erhvervsvirksomheder, offentlige myndigheder, institutioner o.s.v. Den nye tjeneste omfatter også en særlig service for lokalhistoriske samlinger og arkiver, og der gives særlige tilbud på billedsuits for enkelte lokaliteters historie over tid. Nærmere oplysninger om priser og leveringstider fås ved henvendelse til Kort- og Billedafdelingen.

Sanaa må du til...

I Universitetsbiblioteket i Fiolstræde vistes i begyndelsen af 1990 en udstilling med Tom Christoffersens fotografier fra byen Sanaa i Nordjemen.

De Forenede Nationers kultur- og videnskabsorganisation har iværksat en stor international kampagne for at bevare Sanaa, en kampagne i lighed med den, som blev sat ind for at redde Venedig.

Sanaa's historie går langt tilbage. I oldtiden var byen centrum for de tre hinanden afløsende kulturer, den minæiske (13.-7. årh. f.v.t.), den sabæiske (9.

årh-115 f.v.t.) og den himjaritiske (115 f.v.t.-525 e.v.t.). I det 6. århundrede var byen successivt under jødisk, etiopisk og persisk herredømme. Byen skal være gået over til Islam under den fjerde kalif 'Alî, der var profeten Muhammeds svigersøn, og op gennem tiderne har shî'ismen (egtl. shî'at 'Alî: Ali's parti) stået stærkt i Jemen. Zayditerne regerede Jemen 860-1962, omend med talrige afbrydelser, og fra 1516 var det under osmannisk overherredømme - i det mindste nominelt: først i 1872 indtog tyrkerne Sanaa, og allerede i 1913 gav de i realiteten herredømmet fra sig igen. Efter 1. verdenskrig blev Jemen påny uafhængigt, og efter den sidste imams fald i 1962, blev landet en republik. Borgerkrigen 1962-57, med kraftig ægyptisk indblanding, forberedte åbningen mod omverdenen, og i 1970'erne blev Jemens relative isolation brudt.

For Sanaa betyder det, at byen i høj grad har bevaret sin egenart i anlæg og arkitektur. Det gamle Sanaa præges stadig af de karakteristiske højhuse, hvis underste etager er indrettet som forsvarsværker og som øverst har opholdsrum, der åbner sig ud mod byen og landskabet - stik modsat al anden, traditionel arabisk byggeskik, der lader husene lukke sig om sig selv. Byens bazarkvarter har mange steder bevaret de traditionelle handelsboder, der næppe har skiftet type siden oldtiden: en firkantet åbning i muren ind til et diminutivt rum med varer, og skodden slået ned som disk foran købmanden en meter over jorden. I byens østlige del ligger også de fleste moskéer, heriblandt Den store Moské med den såkaldte till Ka'ba - der sandsynligvis er fra det 6. århundrede og kaldes al-Qalîs (fra græsk: ekklesia) kirken - og et velforsynet bibliotek, der har vist sig at rumme litteratur, man troede tabt forlængst.

Trods sin isolerede beliggenhed og de hyppige politiske omvæltninger har Sanaa haft en ikke ringe betydning som islamisk kulturcentrum. Allerede i det 1. islamiske århundrede fandtes her autoriteter inden for Koranvidenskaberne, og der er næppe den imam i Sanaa, der ikke har produceret sig litterært.

På Den arabiske Halvø har Jemen og Sanaa altid øvet tiltrækning på fantasien: det utilgængelige fascinerer, og når der samtidig er grundlag for anseelsen i lærdom og rigdom, kan det ikke undre, at det autoritative, arabiske leksikon Lisân al-'arab (Arabernes tungemål, 13. årh. e.v.t.) under Sanaa citerer en anonym digter for at have sagt

Lâ budda min / San'â' wa-'in / tâla s-safar

*Sanaa må du til -
lad så rejsen være så lang den vil!*

Den første europæer, der vides at være nået til Sanaa, var italieneren L. Berthema; han førtes til byen som fange i 1508 og skrev efter sin hjemkomst en beretning om sine oplevelser. Den første europæiske forskningsrejsende i Sanaa var Carsten Niebuhr i 1763.

Fotoudstillingen i Universitetsbiblioteket blev derfor suppleret med genstande fra Carsten Niebuhrs Arabiske Rejse 1761-67.

Gæsteforelæsere

Den 26. og 27. februar 1990 holdt Professor Dr.Dr. h.c. Kurt Schubert og Dr.Dr. h.c. Ursula Schubert, begge fra Institut für Judaistik ved Wiens Universitet, gæsteforelæsninger i bibliotekets foredragssal.

Professor Schubert forelæste over emnet *Die christlich-jüdische und die jüdisch-christliche Polemik im Mittelalter*, og Dr. Ursula Schubert holdt et lysbilledforedrag om *The Hebrew Bible in Art*.

Erhvervelser

Danske Afdeling

Matth. Schwartz: *Forgæt mig icke, er mit Naffn. Det er: Kast mig icke under Bencken. Nogle Aandelige oc christelige Bøner...nu nylige fordansket oc formeeret...aff Baltzer Melchiorssøn. Kiøbenhavn. Salomon Sartor 1622, indbundet i samtidigt helpergament med blindtrykte dekorationer på ryg og sider, samt udskæringer underlagt med grønt og rødt stof. Ciseleret guldsnit og bindebånd.*

Bogen var en meget yndet bønnebog, der udkom i flere udgaver i 15- og 1600-tallet. Den nyerhvervede udgave findes ikke i Bibliotheca Danica.

Håndskriftafdelingen

Martin Andersen Nexø's originalmanuskript til *Pelle Erobreren*. - Se også s. 67. - Foruden dette manuskript har afdelingen for nylig erhvervet Martin Andersen Nexø-Fondens breve og tryksager fra årene 1952-77 og andre papirer vedrørende Andersen Nexø.

En større samling tryksager, manuskripter m.v. vedrørende Elle Hørup, hvis dagbøger blev erhvervet i sommeren 1989.

Pia Tafdrup: Manuskript til digtsamlingen Intetfang, tr. 1982.

Ebbe Sadolins efterladte manuskripter, breve, tegninger og andre papirer.

Nogle papirer efterladt af kunsthistorikeren Theodor Oppermann og hustru.

Operainstruktør Johannes Fønss' og kgl. kammersangerinde Dorothy Larsens brevarkiv.

Dea Trier Mørch: Manuskripter og illustrationer til DTM's publikationer 1988-1990.

Maleren Jørgen Brynjolfs breve, manuskripter, dagbøger m.v.

Papirer vedrørende prøveoversættelsen af Det Ny Testamente 1942.

Den grønlandske bibeloversættelse 1989-1990.

Desuden har afdelingen erhvervet en række andre samlinger og enkelte papirer. Opmærksomheden henledes på, at nogle af de nyerhvervede sager af forskellige årsager må holdes utilgængelige indtil videre.

Judaistisk Afdeling

Ved Kulturværdiudvalget er erhvervet:

Bahya ben Asher, Kad haKemach (melkrukken). Polemiske prædikener i et 1600-tals håndskrift.

Fra Jurisch Legat er erhvervet:

The Nazi Holocaust. Vol. 1-9 (ialt 15 bind). Ed. by Michael R. Marrus. London. 1989.

Encyclopedia of the Holocaust. Vol. 1-4. Ed. by Israel Gutman. New York. 1990.

Remembering for the Future. Vol. 1-3. Ed. by Yehuda Bauer et al. Oxford. 1989.

Kort- og Billedafdelingen

1 kassette med billeder fra Østberlin 1951 og 1971. Fra Københavns Rådhusbibliotek.

En samling udenlandske portrætter m.v.. Fra redaktør, mag.art. Kjeld El-felt.

En større samling portrætter m.v. hidrørende fra museumsinspektør Rig-mor Krarup fra Kunstindustrimuseet.

Portrætstudie af Jonas Collin, pennetegning udført af W. Marstrand. Fra direktør, cand.polit. Pelle Sadolin.

Honoré Daumier. 240 Lithographien. Ausgewählt und eingeleitet von Wilhelm Wartmann. Manesse Verlag. 1946. Fra landsretssagfører Hermod Lannung.

Der er i perioden erhvervet fotografier taget af Thierry Geoffroy ("Colonel").

Museale Funktioner

The Book of Kells. MS 58 Trinity Library Dublin. Fine Art Facsimile Publishers of Switzerland. Faksimile Verlag. Luzern. 1990. (Facsimilebind nr. 328 af 1480 eksemplarer + kommentarbind. Udg. af Peter Fox og med forord af Umberto Eco).

Dette berømte bibelhåndskrift fra det 8. århundrede (et evangeliar, som opbevares i Trinity Library Dublin, er et af de mest klassiske af de store håndskrifter i verden. Det udmærker sig ved sine unikke eksemplarer på bogillustrationer og ved sin insulare majuskerskrift og ved sin latinske version af evangelieteksterne. Facsimileudgaven gengiver alt dette perfekt.

Det kongelige Bibliotek har i forvejen "URS GRAF", en facsimileudgave fra 1950-51 (paf-62-2), som imidlertid kun gengiver 48 af de 680 sider i farver.

Købet er muliggjort ved støtte fra Prosektor, dr.med. August Jurisch' og Hustrus Legat.

Udenlandske Samlinger

Friedrich-Adolf Schmidt-Künsemüller: Bibliographie zur Geschichte der Einbandkunst von den Anfängen bis 1985. Wiesbaden. 1987, er med sine mere end 8.000 bibliografiske henvisninger et udmærket hjælpemiddel til orientering i den vidtspredte bogbindslitteratur. Stikprøver viser, at også den danske litteratur er rimeligt tilgodeset, hvad enten man tager udgangspunkt i Sachregister: Dänemark, slår op i Autorenregister under f.eks. Karsten Kristensen, Erik Dal og Henrik Park eller under Buchbinder leder efter litteratur om f.eks. Jacob Baden, Anker Kyster og Ole Olsen. Det må så være forfatteren tilgivet, at han i misforstået grundighed har medtaget C.A. Jensen: Dansk Bindingsværk fra Renæssancetiden!

Personalia

Førstebibliotekar Steen Bille Larsen deltog 12. januar 1990 i åbning af udstilling i Føroya Landsbokasavn; deltog 4.-11. marts 1990 i studierejse til England i forbindelse med Danmarks Biblioteksskoles FoD-uddannelses 13. hold.

Forskningsbibliotekar Ann Bohr, Universitetsbiblioteket Fiolstræde, som har været ansat som bibliotekets slaviske fagreferant siden 1971, gik med udgangen af 1989 på pension.

Forskningsbibliotekar Henrik Dupont holdt 24. februar 1990 i Vejle foredrag om *Billedsøgning og billedsamlinger* på årsmødet for de Lokalhistoriske Foreninger.

Førstebibliotekar Ulf Haxen deltog 23.-25. marts 1990 i Paris i forberedende møde til Troyeskongres i juli 1990.

Bibliotekar Lene Knudsen orienterede 4. april 1990 om Det kongelige Biblioteks rolle som depotbibliotek for EF på EF's Informationskontor.

Bibliotekar Bodil Koch, Universitetsbiblioteket Amager, kunne den 1. september 1989 fejre 25 års jubilæum; udnævntes 1. februar 1990 til afdelingsbibliotekar med ansvar for udlånet på Universitetsbiblioteket Amager.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen deltog 12. januar i møde i EF-Kommissionen/DG XIII om EF's handlingsplan: aktivitetsområde 1 i Luxembourg; deltog 5. marts i møde i Wissenschaftlicher Beirat der Eutiner Landesbibliothek; deltog 29.-30. marts 1990 i Danmarks Biblioteksforenings årsmøde i Herning.

Assistent Tim Pallis holdt 26. februar 1990 en gæsteforelæsning om zen-buddhisme på Københavns Universitet for japansk studerende.

Fungerende afdelingsleder, forskningsbibliotekar Stig Rasmussen genvalgte 31. januar 1990 til formand for Forskningsbibliotekarernes Samråd.

Førstebibliotekar Annika Salomonsen deltog 19. januar 1990 i styringsgruppen for EF samarbejde om CD-ROM for nationalbiblioteker i British Library; deltog 13. marts 1990 i møde i bestyrelsen for EF samarbejde om CD-ROM i British Library; deltog 30. marts 1990 i EF-Projekt. Forretningsudvalg: Nationalbibliografiske data og CD-ROM.

Bibliotekar Susan Vejlsgaard deltog 1.-2. marts 1990 i Danmarks Biblioteksskoles kursus *Personlig planlægning*.

I Danmarks Forskningsbiblioteksforenings internatmøde 6.-7. februar 1990 på Nyborg Strand deltog overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Steen Bille Larsen, Niels Ivan Boserup, Karl Krarup, Annika Salomonsen og Jørgen Thorning Sørensen, fung. afdelingsleder, forsknings-

bibliotekar Stig Rasmussen, forskningsbibliotekarerne Merete Busch, Anne-Mette Kirkeby, Eva Krener, Barbara Melchior, Jan Rittmeyer og Ann Welling, bibliotekarerne Peter Fuglsang Madsen, Virginia Laursen, Jette Mazanti, Lotte Philipson, Ellen Refshauge og Kirsten Viltoft, overassistent Jytte Christensen og forvalter Leo Poulsen.

Bibliotekarerne Helena Eimert og Susanne Willaing deltog 26. februar 1990 i et ECHO-Seminar.

Førstebibliotekarerne Karl Krarup og Steen Bille Larsen deltog 28.-30. marts 1990 i kursus *Bliv en bedre forhandler* arrangeret af DJØF, i Hornbæk.

Førstebibliotekarerne Niels Ivan Boserup og Annika Salomonsen, systemplanlægger Jens Christian Poulsen og forskningsbibliotekar Barbara Melchior deltog 29. marts 1990 i EF-Projekt, Arbejdsgruppe 1: Nationalbibliografiske data og CD-ROM.